

„W cieniu. Śladami Bronisława Piłsudskiego”

Wystawa prezentowana w Muzeum Miejskim w Żorach od 12 grudnia 2025 do 22 lutego 2026 roku.

Organizatorem była Akademia Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu.

„W cieniu. Śladami Bronisława Piłsudskiego” to interdyscyplinarna wystawa, która połączyła sztukę współczesną, refleksję antropologiczną i badania archiwalne. Została pokazana w Muzeum Miejskim w Żorach jako część szerszego projektu artystyczno-badawczego rozwijanego we współpracy z Akademią Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu. Wystawę kuratorowały Anna Kołodziejczyk i Daniela Tagowska, a scenografię przygotowali Marta Płonka i Mieczysław Piróg. Od początku projekt nie był pomyślany jako historyczna rekonstrukcja, lecz jako uważna, współczesna refleksja nad dziedzictwem Bronisława Piłsudskiego oraz nad problemem reprezentowania kultury Ajnów dzisiaj.

Bronisław Piłsudski był etnografem i badaczem, którego praca poświęcona Ajnom pozostaje jednym z najważniejszych świadectw dokumentacyjnych związanych z ich kulturą. Gromadził pieśni, opowieści, opisy obrzędów i przedmioty kultury materialnej, tworząc wyjątkowe archiwum o wielkiej wartości historycznej i kulturowej. Jednocześnie jego dorobek przez wiele lat pozostawał w Polsce niewystarczająco rozpoznany. Wystawa próbowała więc nie tylko przypomnieć jego postać, lecz także postawić pytanie, jak jego archiwum można odczytywać współcześnie i jak może ono stać się punktem dialogu między przeszłością a aktualną praktyką artystyczną.

Ważną rolę w kształtowaniu projektu odegrały wizyty badawcze w Upopoy National Ainu Museum and Park w Shiraoi na Hokkaido, zrealizowane w latach 2022 i 2024. To właśnie one dały zespołowi bezpośredni kontakt z dziedzictwem Ajnów i stały się momentem przełomowym dla metody pracy. Projekt rozwijał się w dwóch etapach: najpierw jako impuls badawczy, a następnie jako weryfikacja metod i języka reprezentacji. Proces ten był szczególnie istotny, ponieważ pozwolił kuratorom i artystom pracować z większą świadomością etyki źródeł, transparentności materiałów i konieczności

unikania egzotyzujących interpretacji.

Tytuł „W cieniu” odnosił się do niewidzialności, przemilczenia i trudności w przekładaniu wiedzy pomiędzy archiwum a współczesnym doświadczeniem. Sugerował także cień, w jakim przez lata pozostawało dziedzictwo Piłsudskiego, a zarazem szersze napięcie między dokumentacją a odpowiedzialną reprezentacją. Wystawa nie proponowała prostych odpowiedzi. Zamiast tego zapraszała widzów do poruszania się w przestrzeni uwagi, kruchości i refleksji. Pytała, jak dziś mówić o kulturze, pamięci i stracie, nie redukując ich do zamkniętej narracji i nie zamieniając złożonego dziedzictwa w łatwy, muzealny obraz.

Projekt został określony jako zbudowany „blisko archiwum”. To sformułowanie dobrze oddawało jego podstawową metodę. Zamiast traktować archiwum jako statyczny zbiór faktów, wystawa ujmowała je jako żywe pole relacji, pytań i odpowiedzialności. Sztuka współczesna nie pełniła tu funkcji ozdobnej, lecz poznawczą. Pomagała przesunąć akcent z mówienia o Innych ku tworzeniu bardziej uważnej relacji z materia, śladem i pamięcią. Dzięki temu wystawa otwierała przestrzeń dla wielogłosu, dla niepewności oraz dla bardziej uczciwego kontaktu z historią.

Żory stały się miejscem inauguracyjnej odsłony wystawy, ponieważ Muzeum Miejskie w Żorach dysponowało wyjątkowymi zasobami i kompetencjami związanymi z dziedzictwem Ajnów oraz kontekstem Bronisława Piłsudskiego. Etap przygotowawczy obejmował również sympozjum zorganizowane 6 marca 2025 roku w Muzeum Etnograficznym we Wrocławiu. Spotkanie to wprowadzało w tło historyczne, materiały źródłowe i język planowanej ekspozycji, pokazując, że projekt był nie tylko wystawą, lecz także platformą dialogu między praktyką muzealną, badaniami akademickimi i sztuką współczesną. Wystawa w Żorach została więc pomyślana jako etap premierowy, ale zarazem jako początek dalszych

odstón projektu.

Dla polskiego środowiska na Hokkaido wystawa miała szczególne znaczenie. Przypominała postać Polaka, którego praca splotła się głęboko z kulturową historią Hokkaido, a zarazem pokazywała, że to połączenie wymaga pokory, odpowiedzialności i dialogu. „W cieniu. Śladami Bronisława Piłsudskiego” nie monumentalizowało swojego tematu. Otwierało natomiast przestrzeń do uważnego spotkania oraz do bardziej etycznego sposobu pracy z pamięcią, archiwum i

dziedzictwem kulturowym. Jednocześnie przypominało, że relacja między Polską, Hokkaido i dziedzictwem Ajnów nie należała wyłącznie do przeszłości, lecz nadal mogła inspirować nowe formy współpracy, badań i odpowiedzialnej obecności w kulturze.

(Daniela Tagowska, Asystent w katedrze mediacji sztuki I wydział rzeźby I mediacji sztuki, Akademia Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu)